

Motion till riksdagen

1988/89: L706

av Martin Olsson m. fl. (c)

Konsumentpolitiska frågor

Målet för konsumentpolitiken är att skapa förutsättningar för enskilda konsumenter att medvetet och effektivt kunna hushålla med resurserna och kritiskt kunna välja bland utbudet av varor och tjänster. Kunniga och medvetna konsumenter kan genom att ställa krav på produkter och produktutbud också påverka tillverkare och producenter. Konsumenterna kan därigenom bl. a. bidra till att miljöriktigare produkter framställs.

Centern har i olika sammanhang krävt att utbildningen i konsumentkunskap skall vara omfattande i vårt utbildningssystem. Detta har också gällt bevarande av såväl konsumentteknisk linje på gymnasiet som lant-hushållsskolorna. Centern slog även vakt om hemkonsulenterna som på länsnivå ansvarade för konsumentupplysning och andra konsumentpolitiska insatser, och vi motsatte oss indragningen av denna värdefulla verksamhet.

När det gäller konsumenternas möjligheter att hävda sina rättigheter och att få ersättning för skador och förluster betyder den konsumentpolitiska lagstiftningen och olika skadeståndsregler synnerligen mycket. Centern har inom dessa områden i motioner och reservationer bl. a. krävt att skyddet för den enskilde skall vara lika starkt om motparten är offentlig verksamhet som privat näringsverksamhet.

I denna motion vill vi aktualisera två tidigare centerkrav, nämligen dels att konsumentverket och konsumentombudsmannen även skall ha ansvar för undersökningar och information om livsmedel, dels att gränsdragningen mellan egenföretagare och konsument i den konsumentpolitiska lagstiftningen skall ses över.

Mot bakgrund av den växande kreditkortsmarknaden tar vi även upp frågan om vikten av att regeringen följer denna utveckling och vidtar erforderliga åtgärder i syfte att skydda konsumenternas intressen.

Konsumentinformation om livsmedel

I instruktionen för konsumentverket anges att det åligger verket bl. a. "att utföra eller låta utföra undersökningar av olika varor, tjänster och andra nyttigheter" och "att informera konsumenterna om för dem väsentliga fakta och förhållanden".

Konsumentverket utför också ett stort antal provningar och undersökningar av viktiga varor för konsumenterna. Den omfattande provnings-

verksamheten gällande hushållsapparater kan här nämnas som exempel. Verket har också medverkat till att tillsammans med olika branscher ta fram tvingande riktlinjer för konsumentinformation. Deklarationsplikten avseende textilvarors såväl innehåll som tillverkningsland är exempel härpå. När det gäller möbler har verket och möbelbranschen kommit överens om en deklaration av möbler som bl.a. anger möbels hållbarhet och användningsområde.

Sammantaget har verkets arbete medfört att konsumenterna har tillgång till värdefull och tillförlitlig information om ett stort antal varor.

Detta gäller dock inte livsmedlen. Någon märkning av ursprungsland förekommer inte och inte heller finns några tvingande regler om deklaration om livsmedlens innehåll eller lämplighet.

Livsmedelskontrollen åvilar statens livsmedelsverk. Detta borde inte automatiskt leda till att konsumentverket med sin allmänna informationskyldighet mot konsumenterna skall avstå från att ägna sig åt livsmedelsområdet. Eftersom verket är ålagt att informera konsumenterna om för dem väsentliga fakta borde det även gälla livsmedlen – den viktigaste konsumentvarugruppen.

För alla konsumenter bör det vara en rättighet att få kännedom om livsmedlens verkliga innehåll och ursprungsland, men även deras lämplighet. Exempelvis är det för allergiker viktigt att få information om kött kan innehålla antibiotikarester. Det kan vidare vara viktigt för konsumenterna att få information om att visst kött endast bör konsumeras efter upphettning. Andra exempel är att vetskap om att livsmedel kan innehålla tungmetallrester liksom rests substanser av t. ex. tillväxthormoner och sköldkörtelpreparat inte är oväsentligt för konsumenterna. Detta är istället väsentliga fakta som det borde åligga konsumentverket att informera om inom ramen för sin allmänna informationskyldighet.

Nuvarande förhållanden innebär alltså att kontroll av och information om innehåll och lämplig användning är mycket mer omfattande vad gäller icke livsmedel än livsmedel, trots livsmedlens avgörande betydelse för människors hälsa och välbefinnande och livsmedlens andel av hushållens utgifter.

Inom ramen för sin allmänna informationskyldighet gentemot konsumenterna om för dem väsentliga fakta och sin skyldighet att utföra undersökningar av varor, tjänster och andra nyttigheter bör konsumentverket, enligt vår mening, utvidga sin verksamhet till att i högre grad omfatta livsmedel, såväl importerade sådana som inhemskt producerade. Ett samarbete mellan konsumentverket och livsmedelsverket för konsumentinformation inom livsmedelsområdet bör påbörjas så snart som möjligt och gälla främst ursprungsmärkning, innehållsdeklaration, information om användningsområden och eventuella begränsningar därav.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Kreditkort

Det är viktigt att utvecklingen mot ökning av kreditkortsmarknaden och övergång till nya elektroniska betalningsformer m. m. noga följs av samhället för att ge konsumenterna erforderligt skydd.

Allt för många exempel finns på att människor beviljats ett flertal kreditkort och fallit för frestelserna att utnyttja dem betydligt mer än deras ekonomi tillåter. Följden blir stora skulder och betalningsproblem, vilket i många fall kan leda till mänskliga tragedier. Kontokortsskulder utgör numera en ganska stor del av de enskilda målen hos kronofogdemyndigheterna. Det kan dessutom erinras om att många av dem som söker ekonomiskt stöd hos kommunernas sociala myndigheter har kommit i svårigheter just på grund av att de ådragit sig stora kontokortsskulder.

Det råder knappast någon tvekan om att det behövs bättre kontroll och större ansvarstagande vid beviljande av kreditkort för att undvika att många människor med hänsyn till sin ekonomi får för många kreditkort och för stora kreditmöjligheter. Det är även viktigt att marknadsföring och information om krediter är sådan att alla får klara uppgifter om kreditkostnader m. m. så att de inte förleds att skaffa sig och utnyttja kreditkort på ett sätt som är oförenligt med deras ekonomi.

För konsumenterna och handeln innebär utvecklingen mot allt större utnyttjande av kredit- och kontokort både för- och nackdelar. Som fördelar för handeln anges att den genom att ha mindre kontantkassor arbetar med mindre risk för inbrott och rån. Bland nackdelar för handeln är kostnader för övergång till elektroniska betalningssystem. Ur konsument-synpunkt är det väsentligt att kunderna även i framtiden har rätt att betala med pengar och att det inte blir ett missgynnande av kontantkunder genom exempelvis hänvisning till en enda kassa eller att speciella priser-bjudanden endast gäller kortkunderna. För vissa grupper är det av speciell betydelse att kontanthandeln finns kvar, nämligen för åldringar, handikappade och andra som måste uppdra till främmande personer att handla åt dem. Att i sådana fall tvingas skicka med sitt kredit- eller betalningskort och avslöja koden skulle vara otillfredsställande.

Behörigheten att utnyttja ett betalkort ligger i att man har kortet i sin hand och att man känner den kod, som är ens personliga. Om en främmande person får tag i kortet och har rätt kod är han eller hon "behörig" enligt det formella sättet att se på frågan.

Bland de största nackdelarna för konsumenterna har konsumentverket framhållit avsaknaden av lagstiftning som skyddar konsumenterna i fall när kortet utnyttjas av obehöriga eller när elektroniken inte fungerar med följd att inbetalningar blir oregistrerade. Bankernas och kreditbolagens regler i dessa fall är enligt konsumentverket stränga och till konsumenternas nackdel.

En annan viktig fråga som måste beaktas vid utveckling av nya betalningssystem är vikten av att den enskildes integritet kan skyddas även inom dessa system.

Enligt vår mening är det av stor betydelse att utvecklingen mot en ökad kreditkortsmarknad och övergång till elektroniska betalningssystem noga följs av samhällets organ och att erforderliga lagstiftnings- och andra åtgärder vidtas för att konsumentenskyddet skall vara tillfredsställande.

Vikten av att regeringen följer dessa frågor och tar erforderliga initiativ bör riksdagen enligt vår mening ge regeringen till känna.

Gränsdragning mellan egenföretagare och konsument i konsumentskyddslagstiftningen

Genom konsumentskyddslagstiftning såsom konsumentköplagen, konsumentkreditlagen, konsumentförsäkringslagen, konsumenttjänstlagen, hemförsäljningslagen och marknadsföringslagen regleras förhållandet vid avtals- och affärstransaktioner mellan konsumenter och näringsidkare. Eftersom konsumenter anses ha en svagare ställning än näringsidkare vid sådana transaktioner ger dessa lagar konsumenterna särskilda rättigheter exempelvis gällande information, hävande av köp och anstånd med betalning.

Med näringsidkare avses i dessa lagar den som i sin yrkesmässiga verksamhet exempelvis säljer varor till konsumenter eller utför tjänster för konsumenter. Att fastslå att en part är näringsidkare i en affärstransaktion torde inte medföra några problem. När det däremot gäller att avgöra om den andra parten skall betraktas som konsument eller ej enligt dessa lagar kan det i vissa fall bli gränsdragningsproblem, nämligen när "konsumenten" är egen företagare och hans inköp lika gärna kan gälla honom som privatperson som i hans egenskap av företagare.

Med konsument i dessa lagar avses en fysisk person som uppträder huvudsakligen i sin egenskap av privatperson. I specialmotiveringen till konsumenttjänstlagen framhöll föredragande statsrådet i propositionen (prop. 1984/85:110) att "gränsdragningsfrågorna bör lösas genom att avgörande vikt fästs vid frågan om det föremål som tjänsten gäller är avsett huvudsakligen för konsumentens enskilda bruk eller inte". Som exempel anges i specialmotiveringen bl. a. att lagen inte är tillämplig "om en droskägare beställer ett reparationsarbete e.d. på en droskbil som han använder i sin rörelse men i mindre omfattning också användas som privat bil". Däremot bör lagen "anses tillämplig, om en näringsidkare tillfälligtvis lånar en familjemedlems privatbil för att använda den i rörelsen och i samband därmed beställer reparation e.d. på bilen".

När det gäller åtgärder på byggnad som inrymmer inte bara en persons bostad utan också lokaler där han driver butik eller verkstad bör det avgörande för om lagen skall tillämpas vara om byggnaden kan anses huvudsakligen tjäna bostadsändamålet.

Att det i vissa fall kan vara svårt att dra gränsen mellan konsument och småföretagare vid tillämpning av de olika lagarna för konsumentskydd torde vara ganska klart.

En annan fråga är om inte åtminstone enmansföretagen i flertalet affärstransaktioner med en större näringsidkare är i behov av samma skydd som den nämnda lagstiftningen ger dem som är konsumenter. En egenföretagare är exempelvis inte starkare i ett avtalsförhållande för att det gäller ett köp eller en tjänst för hans lilla företag än om motsvarande köp eller tjänst gäller honom eller hans familjemedlemmar som privatpersoner.

Detta talar för att åtminstone egenföretagarna i huvudsak borde omfattas av reglerna i konsumentskyddslagstiftningen, eftersom denna lagstiftning har till syfte att skydda dem som — utan lagstiftning — har en svagare ställning i ett avtalsförhållande.

Enligt vår mening bör en översyn företas av gränsdragningen mellan egenföretagare och konsument i den konsumenträttsliga lagstiftningen. Bakgrunden är i viss mån gränsdragningsproblemen men främst vikten av att egenföretagare så långt som möjligt jämställs med konsumenter i de fall då egenföretagarens ställning och situation i ett affärs- eller avtalsförhållande i huvudsak motsvarar konsumenternas. Det bör därvid prövas om utvidgningen av dessa lagars tillämpning skall begränsas till egenföretagare som driver sin verksamhet i eller i anslutning till hemmet eller om även övriga egenföretagare och vissa andra småföretagare bör omfattas av de skyddande regler som nämnda lagstiftning ger konsumenterna.

Riksdagen bör enligt vår mening uttala att en översyn av dessa regler i den konsumenträttsliga lagstiftningen bör ske, lämpligen vid den översyn av dessa lagar som ändock är erforderlig sedan de nu tillämpats några år och i samband med strävanden efter samordning med övrig köprättslig lagstiftning.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentverkets ansvar avseende information om livsmedlens innehåll och användningsområde m. m.,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsumentskyddet och kreditkortsmarknaden,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av gränsdragningen mellan egenföretagare och konsument i den konsumenträttsliga lagstiftningen.

Stockholm den 20 januari 1989

Martin Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Stina Eliasson (c)

Anders Svärd (c)

Rosa Östh (c)

Bengt Kindbom (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Birger Andersson (c)